

EKSTERNALIJE I JAVNA DOBRA

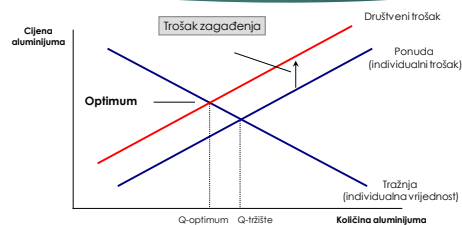
Dr JOVAN ĐURAŠKOVIĆ

EKSTERNALIJE

EKSTERNALIJE su **koristi** ili **troškovi** koji nastaju za treća lica u tržišnim transakcijama, a koji nisu uključeni u tržišnu cijenu robe

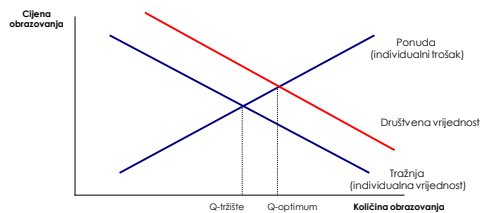
BEIJING'S AIR POLLUTION

NEGATIVNE eksternalije

POZITIVNE eksternalije

PRIVATNA RJEŠENJA za eksternalije

Internalizacija eksternalija

- ▶ Etički kodeksi ili društvene sankcije
- ▶ Dobrotvorne ustanove
- ▶ Integracija različitih preduzeća
- ▶ Ugovori između zainteresovanih strana

PRIVATNA RJEŠENJA za eksternalije

Internalizacija eksternalija

- ▶ **Kouzova teorema** je tvrdnja da individualne (privatne) strane mogu samostalno riješiti problem eksternih efekata, ako su u stanju da bez troškova razgovaraju o alokaciji resursa.
- ▶ Jasno definisana svojinska prava i transakcioni troškovi bliski nuli!

Nobelovac
Ronald Coase

JAVNA POLITIKA prema eksternalijama

Internalizacija eksternalija

- ▶ Vlada reaguje NA DVA NAČINA:
 - komandno-kontrolnim mjerama – **REGULACIJA**,
 - tržišnim mjerama (internalizacija eksternalija oporezivanjem – **PIGUOV POREZ**).
- ▶ Ekonomisti radije koriste porez jer se njime efikasnije smanjuje zagađenost
- ▶ Dozvole za zagađenje kojima se može trgovati

PRIMJER

- ▶ Dva su načina da zaštitite vaš automobil od krađe:
 - Vrsta zaštite A otežava krađu automobila.
 - Vrsta zaštite B olakšava policiji da uhvati lopova nakon krađe.
- ▶ Koja od ove dvije vrste zaštite izaziva pozitivne, a koja negativne eksternalije po druge vlasnike automobila?

PRIMJER

- ▶ Marko voli glasno da sluša rokenrol, dok Dejan sluša operu, a mrzi rokenrol. Nažalost, njih dvojica su susjedi u zgradi.
- ▶ Šta je ovdje eksternalija?
- ▶ Koji bi kontrolno-komandnu mjeru mogao da uvede vlasnik zgrade? Da li bi ta mjera mogla da dovede do neefikasnog ishoda?
- ▶ Ako vlasnik zgrade dopusti stanarima da rade šta žele, kako bi se prema Kouzovoj teoremi mogao postići efikasan ishod?

JAVNA DOBRA i ZAJEDNIČKI RESURSI

Slika 1 Četiri tipa dobara

		Rivalstvo u potrošnji?	
		Da	Ne
Isključivost iz potrošnje?	Da	Privatna dobra <ul style="list-style-type: none"> • hrana • odjeća • Zakrčeni putevi s putarinom 	Priradni monopoli <ul style="list-style-type: none"> • Protivpožarna zaštita • Kablovska televizija • Nezakrčeni putevi s putarinom
	Ne	Zajednički resursi <ul style="list-style-type: none"> • Ribe u okeanu • Životna sredina • Zakrčeni putevi bez putarine 	Javna dobra <ul style="list-style-type: none"> • Sirena za tornado • Nacionalna odbrana • Nezakrčeni putevi bez putarine

Javna dobra

► Javna dobra imaju dvije osnovne karakteristike:

1. **NERIVALNA** - ostali potrošači šteteu ako se pojavi novi korisnik, ili ako neko poveća intenzitet korišćenja dobra

2. **NEISKLUČIVA** - potrošač koji ne plati ne može biti eliminisan iz potrošnje. Ne postoji ekskluzivnost u potrošnji kao kod privatnih dobara

"Besplatni korisnik" – free rider

► **Besplatni korisnik** je osoba koja stiče korist od nekog dobra, ali izbjegava da ga plati

Važna javna dobra

► **Nacionalna odbrana** – jedno od najskupljih javnih dobara

► **Fundamentalna istraživanja**

► **Borba protiv siromaštva**

► **Analiza troškova i koristi (cost-benefit)** - analiza koja upoređuje troškove i koristi od nabavke javnog dobra za društvo

Zajednički resursi

- ▶ **ZAJEDNIČKI RESURSI** – dobra koja imaju svojstvo rivaliteta, ali ne i isključivosti
- ▶ Tragedija zajedničkog posjeda
- ▶ Neki važni zajednički resursi (vazduh, voda, zemljište, ribe u moru i sl.)

PRIMJER

- ▶ Prema navedenoj klasifikaciji dobara u koju kategoriju spada svako od navedenih:
 - policijska zaštita,
 - krave,
 - slonovi,
 - seoski putevi,
 - gradski putevi.

PRIMJER

- ▶ Objasnite šta znači kada za neko dobro kažemo da ima svojstvo "isključivosti". Objasnite šta znači kada kažemo da neko dobro ima svojstvo "rivaliteta". Da li vaša knjiga iz ekonomije ima svojstvo isključivosti i/ili rivaliteta?

PRIMJER

- ▶ Da li smatrate da je Internet javno dobro? Zašto?
- ▶ Gledate program državne televizije (javni servis), ali ne plaćate pretplatu. Vi ste...
- ▶ Objasnite vezu između javnog dobra i pozitivne eksternalije?
- ▶ Prema klasifikaciji dobara, televizor je _____, a TV program _____.